

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені Г. С. СКОВОРОДИ

Український мовно-літературний факультет імені Г. Ф. Квітки-Основ'яненка
Кафедра зарубіжної літератури та слов'янських мов
імені професора Михайла Гетманця

**АРГУМЕНТИ СУЧАСНОЇ ФІЛОЛОГІЇ.
ОБРАЗ ЖІНКИ: «ЖІНОЧЕ»,
«ФЕМІНІСТСЬКЕ», «ФЕМІННЕ»**

**Матеріали
другої Міжнародної наукової конференції**

(7-8 квітня 2022 року)

Харків – 2022

УДК 80
А 79

Організатори конференції – кафедра зарубіжної літератури та слов'янських мов імені професора Михайла Гетманця, ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Голова оргкомітету конференції – д. пед. н., проф., чл.-кор. НАПН України, ректор **Бойчук Юрій Дмитрович** (Україна)

Заступник голови – д. філос. н., проф., проректор з наукової, інноваційної та міжнародної діяльності **Бережна Світлана Вікторівна** (Україна)

Науковий керівник конференц-проєкту – д. філол. н., проф., завідувачка кафедри зарубіжної літератури та слов'янських мов імені професора Михайла Гетманця **Криворучко Світлана Костянтинівна** (Україна)

Члени оргкомітету:

К.Ю. Голобородько – декан українського мовно-літературного факультету імені Г.Ф. Квітки-Основ'яненка, доктор філологічних наук, професор (Україна);

І.І. Костікова – докторка педагогічних наук, професорка, завідувачка кафедри теорії і практики англійської мови (Україна);

О.В. Радчук – докторка філологічних наук, доцентка, професорка кафедри зарубіжної літератури та слов'янських мов імені професора Михайла Гетманця (Україна);

О.О. Скоробогатова – докторка філологічних наук, доцентка, професорка кафедри зарубіжної літератури та слов'янських мов імені професора Михайла Гетманця (Україна);

І.І. Степанченко – доктор філологічних наук, професор, професор кафедри зарубіжної літератури та слов'янських мов імені професора Михайла Гетманця (Україна);

О.І. Артюх – кандидатка філологічних наук, доцентка, доцентка кафедри зарубіжної літератури та слов'янських мов імені професора Михайла Гетманця (Україна);

А.Г. Козлова – кандидатка філологічних наук, доцентка, доцентка кафедри зарубіжної літератури та слов'янських мов імені професора Михайла Гетманця (Україна);

І.В. Разуменко – кандидатка філологічних наук, професорка, професорка кафедри зарубіжної літератури та слов'янських мов імені професора Михайла Гетманця (Україна);

Т.І. Тищенко – кандидатка філологічних наук, професорка, професорка кафедри української і зарубіжної літератури та журналістики імені професора Леоніда Ушкалова (Україна);

Н.В. Тучина – кандидатка педагогічних наук, професорка, завідувачка кафедри англійської філології (Україна);

П. Рогальський – доктор філософії, докторант Університету Марії Кюрі-Склодовської Люблін (Польща);

М.Й. Рохас-Багамон – доктор філософії Університету Сурколумбіана (Колумбія);

Клодожіл Фабіано Рібейро душ Сантуш – кандидат технічних наук, професор математичної освіти, дослідник культурологічних аспектів математики (етноматематики) та ІКТ у математичній освіті на кафедрі математики MID-WEST STATE UNIVERSITY – UNICENTRO (Бразилія);

Гонсалвес Даві Сільва – доктор філософії з перекладознавства, професор кафедри мов та літератури UNICENTRO (Державний університет Середнього Заходу), (Бразилія);

Секретарі: О.О. Атанова, Л.О. Корнієнко, В.В. Четверик

Аргументи сучасної філології. Образ жінки: «жіноче», «феміністське», «фемінне».

Матеріали Міжнародної наукової конференції (7-8 квітня 2022 року). Харків. ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2022. 331 с.

Рекомендовано до друку редакційно-видавничою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди (протокол № 3 від 16.03.2022).

Матеріали конференції висвітлюють осмислення «образу Жінки» з точки зору ментальності спільноти в художніх творах, публіцистиці, на телебаченні, в Інтернеті та у реальному спілкуванні. Літературознавча та лінгвістична інтерпретації встановлюють

співвідношення «соціалізації» та «умовності» в жіночих образах, що репрезентує архетипи та стереотипи. Це розкриває процеси ідеології та ментальності як патріархальної (біархальної) феміністичної у мові, педагогіці, та літературі. У межах конференції проведено **круглий стіл «Війна 2022: “тут” і “зараз”»**, який присвячено жахливим історичним реаліям, що переживають українці / харків'яни, та відстороненим «поглядам» іноземців здалека.

Для науковців, викладачів, докторантів, аспірантів, студентів гуманітарних закладів вищої освіти та вчителів загальноосвітніх шкіл.

© Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

Архангельська А. М. НОВІТНЯ ФЕМІНІЗАЦІЯ УКРАЇНСЬКОГО ЖІНОЧОГО ЛЕКСИКОНУ: ЛІНГВОЕКОЛОГІЧНИЙ ВИМІР	55
Белімова Т. В. НОВИЙ ЖІНОЧИЙ ДОСВІД: ОБРАЗ ПОДВІЙНОЇ АГЕНТКИ В РОМАНІ К. АТКІНСОН «РОЗШИФРОВКА»	60
Бойко Н. І., Коткова Л. І. <i>«ТО БУЛА КРАСА, ЩО ВИХОВУЄТЬСЯ ТІЛЬКИ НА УКРАЇНІ»:</i> ВИННИЧЕНКОВЕ БАЧЕННЯ ЖІНОЧОЇ КРАСИ	64
Bozhko Yu. O. EFFECTIVENESS OF DEBATES IN TEACHING ENGLISH	69
Бокшань Г. І. ЗБІРКА «ЛИСТИ З ПАРИЖА. ЛИСТИ З КИТАЮ» СОФІЇ ЯБЛОНСЬКОЇ У ФЕМІНІСТИЧНІЙ СИСТЕМІ КООРДИНАТ	74
Брус М. П. «АКТИВІЗАЦІЯ СУФІКСА <i>-ИН(Я)</i> В СУЧАСНОМУ ФЕМІНІТИВНОМУ СЛОВОТВОРЕННІ»	79
Vakulenko M. O. ON THE GRAMMATICAL RESTRICTIONS OF THE USE OF FEMINATIVES IN THE UKRAINIAN LANGUAGE	84
Viediarnikova T. V. THE PROBLEM OF GENDER IDENTITY IN THE ENGLISH LANGUAGE...89	
Голобородько Ю. К. КОНЦЕПТ ЖІНОЧНОСТІ У ТВОРЧОСТІ А. АВЕРЧЕНКА ПЕРІОДУ ЕМІГРАЦІЇ (НА ПРИКЛАДІ ТВОРІВ «КАНИТЕЛЬ» ТА «ЗВИЧАЙНА ЖІНКА»)	95
Гончарова Ж. Н. ФЕМІНІТИВЫ, НАЗЫВАЮЩИЕ ЛИЦ ПО ВОЗРАСТУ, В ПОЭЗИИ МАРЛЕНЬ РАХЛИНОЙ.....	100
Гончарова О. А. НАРОДЖЕННЯ «ФЕМІННОГО РЕАЛІЗМУ»: «ПАЛОМНИЦТВО» Д. РІЧАРДСОН	105
Гулич О. О. ТВОРЧЕСТВО Л. Я. ГУРЕВИЧ В КОНТЕКСТЕ ФЕМИНИСТСКОГО ДВИЖЕНИЯ	109
Девдюк І. В. КОНФЛІКТ ЧУТТЄВОГО І РАЦІОНАЛЬНОГО В РОМАНІ ДЕВІДА ЛОУРЕНСА «ЗАКОХАНІ ЖІНКИ».....	114
Жужгіна-Аллахвердян Т. М. ДРАМА ЖЕНЩИНЫ В ИСТОРИКО-ЛИТЕРАТУРНОЙ РЕТРОСПЕКТИВЕ И ДИСКУРСЕ ФЕМИНИЗАЦИИ КУЛЬТУРЫ	119
Zambrzycka M. “HARDA”. POSTAĆ KRÓLOWEJ ŚWIĘTOSŁAWY W POWIEŚCIACH ELŻBIETY CHEREZIŃSKIEJ.....	124

Sapir-Whorf hypothesis in Hoijer, H. (1954). Language in culture: Conference on the interrelations of language and other aspects of culture. Chicago: University of Chicago Press. 92–105.



**КОНЦЕПТ ЖІНОЧНОСТІ У ТВОРЧОСТІ
А. АВЕРЧЕНКА ПЕРІОДУ ЕМІГРАЦІЇ
(НА ПРИКЛАДІ ТВОРІВ «КАНИТЕЛЬ» ТА
«ЗВИЧАЙНА ЖІНКА»)**

Голобородько Ю. К. (Харків, Україна)

<https://orcid.org/0000-0002-2255-6494>

<https://doi.org/10.5281/zenodo.6449730>

Abstract

The femininity of the heroines of Averchenko`s emigration stories is an integral part of their portraits. The understanding of the real essence of this bright feature of a real woman was distorted by the townsfolk who understood femininity as weakness, insignificance and stupidity. Femininity for them was a shameful trait, opposed to the respected courage of men.

In the story «Gimp» Averchenko ridicules those character traits of the heroines, which are mistakenly identified by the philistine with the concept of femininity. The writer portrayed the frivolous flirtatious behavior of two women constantly creating artificial problems.

Arkady Averchenko describes the disdainful attitude of a man towards a woman in the story «An Ordinary Woman». The heroine thinks about the aspects of mutual respect and responsibility of a man and a woman as the basis of their relationship. Plain and simple at first glance, Zoya is able to feel the deep moods of her beloved man, whom she sincerely admires. She tries to support him and inspire him with hope for the best. It depicts true femininity, incomprehensible to the average middlebrows.

The concept of femininity was illuminated through the comic and satirical effects by means of grotesque, caricature, travesty and burlesque.

Keywords: the femininity, a woman, Arkady Averchenko, «Gimp», «An Ordinary Woman», the comic and satirical effects, the story.

У творчості А. Аверченка періоду еміграції простежується уважне ставлення до жінки, прихильність та розуміння особливостей її становища у суспільстві, життєвих проблем. Жіночність героїнь творів письменника є невід'ємною складовою портрету справжньої жінки. Вона робить жіночу натуру магнетичною та унікальною. Розуміння дійсної суті цієї яскравої риси справжньої жінки спотворювалося обивателями, які вважали жіночність слабкістю, нікчемністю та дурістю, ганебною рисою, яка протиставлялася шанованій мужності чоловіків.

У творі «Канитель» Аркадій Аверченко виносить до епіграфу ніби суто гумористичний, але дійсно, дуже характерний з приводу вищезгаданого, епізод спілкування судді та звинувачуваного на тему дефініції жіночності: «*жіночна... це означає: дурна*» (Averchenko, 2007).

І далі автор засобами яскравого гумору характеризує саме ті риси характерів героїнь твору, які обивателями помилково ототожнюються з поняттям жіночності. Визначаючи основні елементи комічного у творі Аверченка, можемо акцентувати на відображенні явищ, які мають у собі певні логічні невідповідності (Leinonen, 2015).

Композиція цього твору (персонажі, сюжетні зв'язки, монтаж частин, повтори, інверсія, градація та ін.), як і багатьох інших оповідань А. Аверченка, відзначається як кільцева, коли дія ніби закручується по спіралі вгору через повторення ситуації. Це повторення відіграє важливу роль у створенні комічного ефекту. У «Канителі», дійсно, такі кільцеві повторення сварок та примирень двох подруг відразу налаштовують читача на гумористичне сприйняття сюжету.

Комічний ефект також талановито створюється письменником через невідповідність певних зовнішніх ознак взаємодій персонажів (довірливі взаємовідносини, сповнені зворушливої відданості та зізнань у дружній любові

брюнетки та блондинки) та їхніх несподіваних сварок, за якими йдуть раптові бурхливі примирення.

Оповідач відноситься до знайомих дам та їхніх штучних «перипетій» грайливо та доволі легковажно, на що, вони, власне, і заслуговують, з огляду на сміхотворні взаємні образи та претензії, кокетливу поведінку, не зовсім розумні як для дорослих зрілих жінок розмови, що помилково ототожнюються обивателями саме із жіночністю.

Зверхнє, насмішкувате і зневажливе відношення чоловіка до жінки Аверченко змальовує в оповіданні «Звичайна жінка» (Averchenko, 2007). На відміну від незначущих за своєю сутністю «проблем», які турбують жіноцтво у «Канителі», героїня цього твору Зоя серйозно замислюється над питаннями життєвої філософії, як то: взаємоповага чоловіка і жінки у якості фундаменту їхніх стосунків, соціальні ролі з огляду на гендерні відмінності, відповідальність у парі один перед одним та перед нащадками.

Письменник досягає більшої довіри читача описом того, що відбувається, знову ж таки, від першої особи. На початку оповіді він характеризує жінку, з якою живе герой твору, як витончене, ніжне та невагоме створіння, *«золотисте, все наскрізь пронизане жовтими променями сонця»*. Саме це внутрішнє світло і було тим чинником, яке зумовлювало істинну жіночність Зої. Чоловік не сприймає жінку за рівну собі: *«Але я ніяк не міг позбутися думки, що вона не справжня людина, потай дивився на неї, як на забавну іграшку»*.

Коли Зоя запитує чоловіка, чи поважає він її, тому стає смішно від абсурдності самої ідеї про те, що жінка може очікувати поваги до себе: *«Ну, за що тебе шанувати, скажи на милість?»*

Сприйняття жінки відбувається як людини, зовсім не гідної рівності з чоловіком: *«розглядав її близько-близько, як дослідник природи – рідкісного звірка, і мені було смішно-смішно»*.

Для Зої ж її обранець – найгідніший з усіх чоловіків, вона щиро захоплюється ним, палко переконує у його надзвичайних якостях: *«Знаєш, який ти? Я тебе опишу: у тебе очі горять, як дві зірочки, посмішка твоя туманить*

голову, а твій голос проникає в саме серце і прямо перевертає його. Знаєш, на кого ти схожий? На срібного тигра, ось на кого».

Навіть пряма критика на адресу жінки з приводу, начебто, відсутності в неї логіки, притаманної чоловіку, і унеможливлення самої здатності Зої бути розумною та гідною бути на одному рівні з ним, не загасило в неї бажання відчувати духовну єдність з коханою людиною: *«Вона підняла на мене страждаючі, заплакані очі.*

— Це все дрібниці, всі зовнішні відмінності, а я говорю про духовну спорідненість.

— На жаль, де вона?.. Чоловік майже завжди духовно та розумово перевершує жінку...»

Насправді ж тонка і чутлива натура Зої була за духовним рівнем набагато вищою, ніж бачилося герою оповідання. Він відчував самовідданість жінки та її почуття до нього, в яких не було дріб'язкової прискіпливості, грубості, запеклості, мстивості за особисті образи. Натомість Зоя була сповнена любові та ніжності, прощення, намагання зрозуміти та бажання підтримати та упевнити свого чоловіка у його особливості. Чи ж не була ця жінка насправді жіночною?

Герой твору відчував беззахисність вразливої Зоїної натури, шкодував її, навіть не розуміючи, який міцний стрижень у характері має це ефірне створіння, думаючи, що вона нікому не потрібна – така непристосована до життя та захоплена. А вона по-доброму, поблажливо сама заспокоювала чоловіка-майбутнього батька, щоби той не хвилювався: *«Ми, жінки, набагато сміливіші, мужніші за вас».*

В образі простої, як на перший погляд, тендітної Зої, здатної відчувати навіть глибинні настрої коханого чоловіка, підтримувати його та вселяти у нього світлу радість на надію на краще, Аверченко зобразив справжню жіночність. Трагічний фінал оповідання – це не крапка, а продовження процесу духовного дозрівання героя оповідання та усвідомлення ним образу втраченої назавжди жінки.

Концепт жіночності було влучно висвітлено письменником у притаманному йому яскравому авторському стилі, зокрема, у творах «Канитель» та «Звичайна жінка», за допомогою створення комічного та сатиричного ефекту засобами гротеску, карикатури, травестування з елементами бурлеску (Literaturoznavchii slovnik-dovidnik, 2007).

Спираючись на розподіл Д. Левицьким жанрових різновидів творчості А. Аверченка на побутові оповідання та гротески, де перші характеризуються сюжетами, в основі яких лежать спостереження автора за довколишньою дійсністю, а другі ґрунтуються на комічних ситуаціях і характерах, створених фантазією автора, можемо зазначити, що оповідання «Канитель» можна віднести до другої, а «Звичайна жінка» – до першої групи [Levitskiy, 1999].

Бачимо, що розкриває Аркадій Аверченко образ жінки у контексті притаманних їй рис і якостей, серед яких провідна роль належить саме жіночності, з прихильністю, симпатією, та розумінням. При цьому навіть деякі гумористичні зауваження щодо жіночої логіки та поведінки не змінюють цього загалом чутливого ставлення митця.

References

- Averchenko, A. (2007). *Sobranie sochinenii: V 6 t. T. 4. Sornye travy [Weeds]*. Moscow: TERRA-Knizhnyi klub [in Russian].
- Averchenko, A. (2007). *Sobranie sochinenii: V 6 t. T. 6. Otdykh na krapive [Rest on nettles]*. Moscow: TERRA-Knizhnyi klub [in Russian].
- Leinonen Anastasia. *Huumorin ilmaisukeinot A. Averčenko nvalituissa kertomuksissa*. Itä-Suomen yliopisto, 2015. URL: <http://urn.fi/urn:nbn:fi:uef-20160106> [in Finnish].
- Levitskiy, D. (1999). *Zhizn' i tvorcheskii put' Arkadiya Averchenko [Life and creative path of Arkady Averchenko]*. Moscow: Novyi put [in Russian].
- Literaturoznavchii slovnik-dovidnik [Literary dictionary-reference book] (2007). Kyiv: VTS «AkademiYA» [in Ukrainian].